

Jelentés

az Erdélyi Múzeum ásványtárának állapotáról az 1898. évben.

Az Erdélyi Múzeum-Egyletnek 1899. márczius 9-én tartott közgyűlésén bemutatta Dr. Szádeczky Gyula, egyet. ny. r. tanár, az ásványtár igazgatója.

Igen tisztelt Közgyűlés!

Az elmúlt esztendő gyűjteményünk életében a zajtalan munkálkodásnak, tárgyakban és ezekre vonatkozó ismeretekben való örvendetes gyarapodásnak, nyugodt rendezkedésnek esztendeje volt, tehát olyan esztendő, a milyennek az év elején befejezett helyiségváltoztatás után igen nagy szükségét éreztük és érezzük még a jövőben is.

A tárgyakban való gyarapodás hagyott hátra kétségtelenül legnagyobb nyomot, legyen szabad tehát először is ezzel foglalkoznom részletesebben.

1898. április végén RÓNAY GYULA, m. kir. bányatanácsos Nagybányán följánlotta Egyletünknek megvételeire levele szerint „szakértők által 600 frtra becsült“ gyűjteményét, a melyben „sok ritka és kiváló példány is van, melyek nagy gyűjteménybe beillenek“.

Tekintve, hogy egy ilyen, több emberöltőn át szakértőktől gyűjtött és nagyra nevelt gyűjtemény megszerzésére, a minőnek ezt kellett tartanom, ritkán nyílik alkalom; tekintve, hogy a kérésemre megküldött katalógus szerint nagyon sok rodnai, kapniki, felsőbányai, nagybányai ásványt, köztük számos arany példányt is tartalmaz, továbbá ásványfajokat, a melyek gyűjteményünkben kevésbé, vagy egyáltalában nincsenek repraesentálva: kedvezőtlen anyagi helyzetünk daczára is azt ajánlottam választmányunknak, hogy hatalmazzon föl a gyűjtemény megnézésére és esetleg az egészen föl nem használt ásványtári praeparatori átalány terhére való megvételeire.

A nyert fölhatalmazás értelmében 1898. május 5-én Nagybányára utaztam, honnét a gyűjtemény megsejmlélése után máj. 6—7-én Felsőbányán, Kapnikbányán, Oláh-Láposbányán, Galgón át jöttem vissza, útközben megfigyeléseket, gyűjtéseket téve ezen az előttem személyes tapasztalásból még ismeretlen érdekes vidéken.

Az 1900 darabot meghaladó gyűjtemény átvizsgálása közben meggyőződtem arról, hogy sok kis, közönségesebb példán kívül, — melyek gyűjteményünkre nézve lényegtelenek, — vannak benne becses darabok, közöttük kapnikbányai és nagybányai, továbbá régi amerikai és angol arany is, a melyek magukban megérik a följánlott és RÓNAY úrtól elfogadott 300 frtot.

A még május végén 15 ládában megérkezett gyűjtemény kicsomagolásában, rendezésében, megcédulázásában, katalogizálásában segédem, SZOLGA FERENCZ úr volt nagy segítségemre, a ki mellett NAGY ÖDÖN és GÖTZ ISTVÁN tanárjelöltek segédkeztek más természetű rendezkedések és cédulázásokban.

Az évi átalányból is történt több ásványbevásárlás, nevezetesen igen szép Hessit (Tellurezüst) kristályokat és kristály-csoportokat és Tetraëdriteket vettünk Botesről a Felsőmagyarországi Bánya és Kohómű Részvénytársaságtól, továbbá

szép Calcit, Fluorit, Dolomit, Anatas, Rutil, Quarz, Whiterit kristályokat választottunk KOHL MEDÁRD müncheni ásványkereskedő hozzánk küldött gyűjteményeiből. A THEMÁK EDE úrtól vett vesuviusi és egyéb ásványok díszére válnak gyűjteményünknek, valamint a KRAUTZ bonni cégtől szerzett japáni ásvány-kristályok is.

Nem hallgathattam el végül ama kisebb vásárlásokat sem, a melyeknek a céljuk ez alkalommal a legtöbb esetben csak az volt, hogy a gyűjtőknek, a kőbányában dolgozó munkásoknak, a kik útján már sok becses tárgy került gyűjteményünkbe, érdeklődését fokozzuk és a közöttünk levő kapcsolatot megtartsuk, szorosabbra fűzünk.

A felsorolt vásárlások mindenesetre lényeges részét képezik a mult évi nagy szaporodásnak, de ezekkel szemben sem becsülhetjük kevésre azt a szaporodást, a melyhez célirányos gyűjtéseink útján jutott a gyűjtemény, mert az ilyen gyűjtésekben mindig a legerősebben érzett tudományos szükséglet nyer kielégítést. A gyűjtések nagy részét személyesen végeztem, néhányszor assistensem, SZOLGA FERENCZ úr segédkezése mellett, részben az intézeti szolga kíséretében.

Gyűjtéseink egyik célja volt a Gyalui-hegység keleti részében előforduló telér-közeteket és a bezáró kristályos közeteknek minél több képviselőjét juttatni gyűjteményeinkbe és megfigyeléseinkkel, kutatásainkkal e nagyon érdekes hegytömsz részletes petrographiai és geologiai tanulmányozását előkészíteni.

E célból többszöri kisebb kiránduláson kívül az előhegyekbe, Gyalu, Sztolna, M.-Fenes határába, egy nagyobb kirándulást is tettem segédemmel a Hideg-Szamos völgyén föl Rekető környékére, innét a mariseli fensíkszerű, mélyen barázdált havason át a bélesi fűrészmalomhoz, innét vissza Mariselbe, aztán Lapistyától a Meleg-Szamos völgyén át Gyaluba.

A kolozsvár-környéki harmadkori képződésekre is kiterjesztettük figyelmünket, nevezetesen a város határában végzett gyűjtéseken kívül meglátogatuk a bácsi, szucsági, andrásházi, papfalvi, kajántói feltárásokat és a neogeneus lerakodások közül különös gondot fordítottunk a Dacittufára, arra a kőzetre, a melynek részletes tanulmányozása nézetem szerint némileg megvilágíthatja a mezőségi rétegeknek, ez erdélyi részünkre nézve olyan fontos, nagyterjedelmű, körületeket nem, vagy csak igen szegényesen tartalmazó lerakodásoknak az összegét. E célból az említett kirándulásokon kívül gyűjtöttem Dermér, Kolozs, Apahida, Bonczhida határában.

Nem kis fontosságúnak tartom azt sem, hogy kirándulásaim egy részén a jellemző geologiai tájak és települési viszonyokról photographiai fölvételeket is végeztem, a melyek a részletes tanulmányozásban sok fontos körülményről fognak tájékoztatni és a gyűjteménynek megfelelő helyiségben leendő kényelmes elhelyezésével a kiállított tárgyakkal együtt nagymértékben hozzá fognak járulni a szemléltetéshez.

Még egy valóságos kis tudományos expeditióról kell megemlékezni, mely a Déli Kárpátoknak főleg a Zsil folyó és Páring hegység közötti szakaszából egy úgy a magyar mint a román részről, különösen a déli oldalon elhagyott, nehezen hozzáférhető vidékről, sok becses tárggyal gazdagította gyűjteményünket. Ez expeditiónak tagjai voltunk: DUPARC LAJOS úr, a genfi

egyetemen a mineralogia és geologia tanára, MRAZEK LAJOS úr, a bukaresti egyetemen az ásvány és kőzettan tanára két segédével, De MARTONNE úr, párisi fiatal geografus, és én, ellátva a szükséges vezetőkkel és állatokkal, Se helye, se ideje annak, hogy az elért tudományos eredményeket vázoljam, e nélkül is nyilvánvaló az értéke annak az anyagnak, melyet két hétig tartott kirándulásomon szereztem.

SZOLGA FERENCZ úr a Persányi — hegységben 1897-ben eszközölt gyűjtését egészítette ki.

Ajándékokkal emlékeztek meg gyűjteményünkről DR. LINDNER GUSZTÁV egyetemi tanár úr, SZTOJKA HUGÓ bányaigazgató úr, DR. TERNER BÉLA fürdőorvos úr, FLODERER IMRE kegyesrendi tanár úr, OROSZ ENDRE tanító úr.

Csere útján DR. OPPEMHEIM PÁL berlini geologus úrtól 69 faj szép harmadkori külföldi kőülethez jutott gyűjteményünk.

Az összes évi szaporodás meghaladja a harmadfél ezeret

A gyűjtemények célirányos növelésénél egy csőppel sem kevésbé fontos dolog azoknak tudományos földolgozásuk, megfelelő rendezésük és fölállításuk. Ez irányban is haladtunk a múlt évben, mondhatnám, megfeszített erővel, mert igen sok az, a mit ez irányban minél előbb végezni kellene. De a rendelkezésre álló erők csekély és fogyatékos volta miatt a teendőknek csak kis részét végezhetjük el.

Nagy szükségét látom annak, hogy legalább az ásványtári praeparatori állás minél előbb betöltsék, a minek ez idő szerint legnagyobb akadálya az, hogy a praeparatori átalányból fizetett szolgát a nagy helyiségben egy állami szolga mellett teljességgel nem nélkülözhetjük. A második állami szolgai állás crealása érdekében már egy éve megtettem a kellő lépéseket.

A laboratoriumban töltött sok időnk legnagyobb részét rendszeres kőzet gyűjteményünk korszerű alapokon nyugvó rendezése foglalta el, ez az alig észrevehető, de eredményeiben nagyon fontos munka. A szükséghez képest sok vékony csiszolat készült a melyek általánosságban véve átvizsgáltattak, de részletes tanulmányozásuk még hátra van.

Foglalkoztunk gyűjteményünk más részének tudományos földolgozásával is. Ennek eredményeül szakülésünkön előadást tartottam Kolozsvar egyik kövező anyagáról a sztolnavidéki telér-andesitekről, továbbá közelségünkél fogva a szakköröket jobban érdeklő néhány új ásványelőfordulásról, mely előadások Értesítőnkben látnak napvilágot. SZOLGA FERENCZ úr pedig a persányi-hegységben végzett gyűjtésének egy részét dolgozta föl és dolgozatával az 1897/8 tanév végén egyetemi pályadíjat nyert.

DR. KOCH Antal tanár úr, a budapesti egyetem palaeontologiai intézetének igazgatója, 2 drb. csetfogat, melyeket a mult esztendőben a görögtemplom utcában végzett földmunkálatok hoztak napfényre, közelebbi összehasonlítás és meghatározás céljából vett tőlünk, kölesön és azokat mint a *Physeteridák* családjában, a *Berardius* genushoz tartozó, hazánkból eddigelé ismeretlen érdekes ősemles maradványt a magyarhoni földtani társulat ülésén bemutatta. Leírása a Földtani Közlönyben fog megjelenni.

Dr. WAAGEN VILMOS úr, a bécsi egyetemen a palaeontologia tanára, kölcsön kérte gyűjteményünkől az ürmösi kréta-periodusi Faunát, hogy azt intézetében rucári (románia) hasonló előfordulásokkal együtt Dr. SIMIONESCU J. földolgozza.

Csak örömmel üdvözölhetjük, hogy a tudományos földolgozás fontos munkájában idegen jeles szakerek is segítségünkre vannak, hogy gyűjteményeink iránti érdeklődésük nemcsak látogatásukban nyilvánul, hanem ilyen módon is.

Végül gyűjteményeink látogatására térve át, jelenthetem, hogy ennek fokozására mindent elkövettünk, mert óhajtam, hogy bekövetkezzék elvégre nálunk is az idő, midőn] a múzeumok kezdik érvényesíteni az ő nagyfontosságú culturalis szerepüket. A földszinten elhelyezett, télen át fűtött gyűjteményeinket vasár- és ünnepnapok délelőttjein egész éven át nyitva tartottuk a nagyközönségnek és szívesen megnyitottuk a jelentkezőknek máskor is, a midőn a nyitás egyáltalában lehetséges volt. A nyitásra a helybeli napi-lapok útján is sokszor föl hívtuk a közönség figyelmét. Ezek után nem tarthatom fényes eredménynek, hogy a mult évi látogatók száma mindössze 290 személy volt.

Ezekben volt szerencsém előadni az ásványtár történetében az elmúlt évből följegyzésre méltó adatokat.